Hoonete ja ruumiloome töörühma arutelude kokkuvõte

Sektori ootus kliimaseadusele: milleks on see vajalik ja millega tuleb sektori vaatest arvestada

Arvestada tuleb sellega, et ruumiloome ja hoonete osa KHG inventuuris paistaks selgemini välja ja oleks usaldusväärne. Valdkonna peamine panus KHG heite vähendamisse seisneb tõhusamas elukeskkonnas, kus kasutatakse vähem ressurssi ning eelistatakse kohalikke ja väiksema süsinikujalajäljega materjale. Valdkonnal on otsene mõju peaaegu kõigi teiste töörühmade KHG vähendamise panusele. Ressursikasutuse vaade aga graafikutel ei kajastu. Kliimaseadus on eriti oluline ka seetõttu, et riik on võtnud väga ambitsioonikad energiatõhususe parandamise kohustused (kumulatiivselt ~22 TWh a-ks 2030), mida oleks ilma kliimaseaduse täiendava toeta praktiliselt võimatu ellu viia. Kliimaseadus peaks aitama asetada värsketest direktiividest tulenevad nõuded sobivasse konteksti, et need suunaksid riigi elukeskkonda tervikuna ja tooksid kaasa võimalikult palju täiendavaid hüvesid lisaks energia- ja ressursisäästlikkusele. Loome kvaliteetsemat elukeskkonda.

Sektori panus on vajalik, et:

a) optimeerida ehitusmaterjalidega seotud ressursikasutust (ELs *ca* 50% loodusvaradest jõuab ehitistesse, samuti domineerivad ehitus- ja lammutusjäätmed kogu jäätmetekkes);
b) optimeerida energiatootmise ja energiavõrkude arendamise vajadust ning vähendada hoonete energiatarbimist (Eestis tarbivad hooned üle 50% lõppenergiast);
c) vähendada ehitussektori kogu olelusringi mõju keskkonnale;
d) optimeerida maakasutust ja transporti, kuna pidurdamatu valglinnastumine ((kasvule orienteeritud ning keskkonnakoormust mitte arvestav planeerimispraktika)) on viinud nii autokasutuse kui ka looduse arvelt maahõive mõistlikest proportsioonidest välja.

Sektori peamine ootus kliimaseadusele on selgelt määratleda CO_2 emissioonikaubanduse tuluvahendite jagunemise proportsioon, et korterelamute renoveerimise lisavahendid oleksid pikalt ette teada ja aitaksid vastavat turgu üles ehitada.

Sektori ootus on süsinikujalajälje hindamise kehtestamine võimalikult varakult ja ulatuslikult, et seekaudu ehituses soosida kohalikku ja väiksema keskkonnamõjuga toodangut. See eeldab paralleelselt vastava riikliku materjalide andmebaasi loomist. Lisaks üksikutele ehitistele tuleb süsinikujalajälge arvutada ja piirata ka planeeringute puhul.

Ootus on juurutada sarnaselt Rootsile taristuehituse 4 astme põhimõtet ehk eelistada olemasolevate ehitiste kasutamise muudatusi, kasutusotstarbe muutmist või väiksemaid kohandusi ning alles järgmistes järkudes otsustada laiendamise või lammutamise ja uusehituse üle. Mõistlik ja ringmajandava mõtteviisiga kooskõlas on seda loogikat rakendada nii taristu- kui ka hoonete ehituses.

Sektori potentsiaal kasvuhoonegaaside heidet vähendada

Sektori potentsiaal väljendub väga hästi direktiividega võetud kohustustes, kusjuures kõige rohkem juba ülevõtmise faasis olevas energiatõhususe direktiivis (EED), aga ka kehtestamisel olevas hoonete energiatõhususe direktiivis (EPBD) ja taastuvenergia direktiivis (RED).

Hoonete rekonstrueerimise strateegia on põhimõtteliselt juba suunanäitaja ning seda tuleb 2025. aasta lõpuks ka uuendada, muuhulgas kogu olelusringi jooksul tekkiva KHG heite vähendamise hindamise osas. Uued hooned, mis kuuluvad avaliku sektori asutustele, peavad EPBD kohaselt alates 2028. aastast olema heitevabad – need hooned ei tekita kohapeal fossiilsetest kütustest CO_2 heidet. Alates aastast 2030 peavad olema heitevabad kõik uued hooned. Ühtlasi tuleb tagada üleminek heitevabadele kütte- ja jahutussüsteemidele ning võtta senisest enam kasutusele taastuvatel energiaallikatel põhinevaid lahendusi (eelkõige päikeseenergia hoonete katustel).

Arvestades eeltoodut, ei ole sektor energeetika poole pealt valmis võtma täiendavaid kohustusi, sest ka olemasolev väljakutse on piiripealne. Siiski on sektor valmis arutama teiste seotud sektorite KHG heite vähendamist, näiteks valglinnastumise piiramise või parkimiskohtade vähendamise ning ühistranspordi ja kergliiklustaristu arendamise läbi.

Peamised meetmed kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks

Energiatõhususe direktiivi, hoonete energiatõhususe direktiivi ja taastuvenergia direktiivi sõnastused „Eesmärk 55“ paketis hõlmavad vajalikke eesmärke KHG heite vähendamiseks arvestatavas mahus. Meetmete poolest on kõige olulisem tagada ühtlane toetusraha elamute renoveerimisele. LIFE IP BuildEst teadus- ja arendusprogramm käsitleb kõiki muid vajalikke meetmeid, mille rakendamisega on tarvis tegeleda. Samuti toob olulised konkreetsed meetmed välja TSI instrumendi kaudu rahastatud RenoWave projekt.

Mõned täiendavad olulised meetmed:

- pikaajaline ja ühtlane korterelamute rekonstrueerimise toetusraha tagamine;
- süsinikujalajälje arvutamise nõue ja süsinikujalajälje piirmäärade seadmine ehitamisel ja planeerimisel;
- sotsiaalse taristu tasu, mis soosib arendusi tiheasustusaladele, kus on piisav hulk jalgsikäigu kaugusel olevaid teenuseid;
- hoonete peale-, ja külge laiendamise soosimine, seda eriti eluhoonete puhul;
- arhitektuuri ja planeerimise valdkonna hariduspakkumise täiendamine roheoskustega;
- linnade paindlik tihendamine ja tasakaalustatud tihendamine planeeringuliste kokkulepete raames, sh vajadusel kehtivate planeeringuliste piirangute muutmine tiheduse suurendamiseks

Kaardistatud meetmete mõju vajab täiendavat hindamist.

Sektori vajadused heite vähendamise potentsiaali realiseerimiseks

Sektor vajab jätkuvat teadus- ja arendustegevust ehitustehniliseks ja protsessialaseks innovatsiooniks, ühtlast riigi rahastust renoveerimistöödele ning mugavaid digitaalseid lahendusi ja andmeruumi selleks, et madala KHG-ga ehitiste lahendusi läbi mängida. Renoveerimise tehnoloogiad vajavad sihipärast arendamist, et oleks võimalik kulusid ja ressursse kokku hoida. Rohepöörde võtmetehnoloogia staatus võiks tagada vajaliku tähelepanu TAIE meetmete kavandamisel.

Võimalused ja vajadused sektori konkurentsivõime tõstmiseks

Tuginemine digivahenditele aitab vähema ressursiga luua paremaid lahendusi. See eeldab palju tööd targa andmekogumise ja selle kvaliteediga. Vajadus on keskkonnasäästliku ehituse süsteemseks teadus- ja arendustegevuseks.

Sektori konkurentsivõimet aitavad tõsta riigihanked, mis peaksid olema väärtuspõhised ja koostööpõhised (näiteks alliansshanked). Suuremad hankijad ning avaliku sektori asutused peaksid näitama eelisjärjekorras keskkonnasäästliku ehituse eeskuju, mis tähendab kestlikku disaini ja materjale, madalat süsinikujalajälge ning ka kohaliku ja teisese toorme eelistamist.

Sektori jaoks olulisimad põhimõtted ja tegevussuunad, mida tuleks kliimaseaduses sätestada

1) Uute ehitiste ja renoveerimiste süsinikujalajälje arvestus ja piirmäärad;
2) Hoonete rekonstrueerimise eesmärgid vastavalt direktiivide nõuetele ja rahaline proportsioon (eelkõige kortermajadele);
3) Ruumilises planeerimises tihedamat linna soosivad ja valglinnastumist pärssivad tingimused;
4) Liigiti lammutamist ja ehitus- või lammutusmaterjalide liigiti kogumist soosivad meetmed;
5) Konkreetsed ja selged keskkonnasäästlikkuse kriteeriumid riigihangetes;
6) Ehitiste pikaajalisust soosivad meetmed nagu näiteks garantiiaja ja -tagatiste regulatsiooni täiendamine, samuti kliimakindluse edendamine;
7) Uute taristuarenduste puhul kergliikleja vajaduste ja ohutuse esikohale seadmine;
8) Planeeringute kehtetuks tunnistamise võimalus kliimaseaduse põhimõtetele mittevastavuse korral;
9) Vähendamaks autostumist, peab arendusalade arendamise eelduseks olema ühistranspordi peatuste lähedus, mis teenindavad kohalikke elanikke/töökohti. Ühistransport peab olema mugava väljumissagedusega.
10) Vähendamaks sundliikumist, peab arendusalade arendamise eelduseks olema baasteenuste kättesaadavus. Baasteenused 15 min jalgsikäigu kaugusel on lasteaed, algkool, kauplus, kohvik, park. Baasteenused 15 min rattasõidu kaugusel on põhi- ja keskkool, töökoht, perearst, meelelahutus. Alad, kus baasteenused puuduvad, tuleks elamuarendust vältida.